

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. = Előfizetési ára évi 100 Leu.

KIADJA
AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI:
SIGMOND JÓZSEF,
odorheiu-i lelkész.

TARTALOM:

Jézus követése — <i>Bartók Endre</i>	3
Téves utak — <i>Bartók Endre</i>	7
Rátalálni a lélekre és rátalálni az életre — <i>Bölöni Vilmos</i>	11
A fehér civilizáció pusztuló útja — <i>Bölöni Vilmos</i>	16
Szántsatok új ugart — <i>Vári Albert</i>	25
Ne tévelyegjetek — <i>Simén Domokos</i>	30
A tékozló fiú példázata — <i>Fazakas Béla</i>	33
Husvétli beszéd — <i>Dr Boros György</i>	37
Hitt a feltámadásban — <i>Kovács Lajos</i>	40
A szomszédok vagy a szomszások megelégtetése — <i>Péter Sándor</i>	44
Elhamvadt tüzek — <i>Ütő Lajos</i>	49
Isteni parancs, emberi hivatás — <i>Lukács Sándor</i>	52
A szeretet emlékezése — <i>Kovács Lajos</i>	57
Öregek és ifjak — <i>Kiss Tihamér</i>	61
Eredj a hangyához — <i>Kövári Jakab</i>	65
—	
A gyermekek válsága — <i>Kövári Jakab</i>	69

Globus-könyvnyomda (Csiky Albert) Odorheiu.
1935.

XXVIII. kötet.

1935. jan.—jun.

1—2. szám.

UNITÁRIUS SZÓSZÉK

Megjelenik negyedévenként. = Előfizetési ára évi 100 Leu.

KIADJA ·
AZ EGYETEMES UNITÁRIUS LELKÉSZKÖR.

SZERKESZTI:
SIGMOND JÓZSEF,
odorheiu-i lelkész.

Globus-könyvnyomda (Csiky Albert) Odorheiu.
1935.

Jézus követése.*

Máté ev. IV. r. 19. v. „Kövessetek engem!”

Jézus szemének tekintete szelid, szívének érzése meleg, egész megjelenése méltóságteljes és komoly. Lelki szemei előtt minden gyönyörűségével élni látszik egy szép, egy dicső ország, hol „az emberek szeretik és megértik egymást”. Minden törekvése az, hogy az elveszített Éden helyett adjon az emberiségnek egy szebb, egy nagyobb birodalmat: „Istenországát”. Ezért dolgozni, a szent munkában részt venni hívja Simont és Andrást: „Kövessetek engem!”

Az első tanítványokhoz intézett eme komoly, szelid és mély értelmű felhívás csaknem 2000 esztendő alatt hányszor ismételtetett!? És nap-nap után hányszor hívja az élet Mestere most is Isten gyermekeit a maga követésére. Ma azonban a Jézus szemének tekintete szelid, de fájdalmat sugárzó, szívének érzése meleg, de bánatos és megjelenése a kereszt sulya alatt leroskadó, szomoruan a Golgotán támolygó próféta képe.

„Kövessetek engem!” Bár át voltak szegezve kezeim, mégis szét tudom osztani azt a kevés kenyeret és néhány halat; tudom a kenyeret megtörni és tanítványaimnak örök emlékezés eledeleként szétosztani, tudom a serleget rendre adni

* Ezt a beszédet és a következőt közel egy esztendővel ezelőtt küldötte hozzám az író s kérte azoknak a „Szószék” hasábjain való közlését és bírálatomat. Mindkettővel adós maradtam. Egyikkel azért, mert folyóiratunk alkalmi beszédek közlésére volt igénybe véve, másikkal pedig elfoglaltságom és a jó reménység miatt, hogy később adandó alkalommal személyesen közölhetem észrevételeimet a beszédekre vonatkozólag. Azóta a halál elragadta *Bartók Endrét* az élők sorából: 1935. január 22-én meghalt 48 éves korában. Erős tölgyhöz volt hasonló. Derékban törte ketté a szenvedések vihara. Bírálatra már nincs szükség. Most közlöm a prédikációkat, hogy legyenek mindörökre bizonyosságai, beszédes emlékei az író szép gondolatokkal megáldott s immár Istenhez tért lelkének.

és az élet italát nyújtani és tudom keblemen pihenő kedves tanítványaimat átölelve tartani. A töviskoszoru szuró tövisei miatt homlokomból a szemeimbe csurgó vércseppek miatt még meglátom azokat, akik Judással egyidejűleg nyulnak velem egyszerre a tálba.

A szent asszony drága kenetét, drága olaját hadd hintse lábaimra! A bűnbánó nő hadd törölgesse azt hajának hullámos fürtjeivel! Bár a szegek miatt kicsurrano vér nem vigasztalás a bűnbánat keserveire; arra a sötét keleti hajra, a piros vér a gyásznak nem megfelelő szine, de jól tudom, hogy ő „azt az én temetésemre mivelte.

Testem össze van törve. Erőtelen. De lelkem mindig kész és újra hívogat: „Kövessetek engem!”

* * *

Kövessetek engem ti, jobb sorsra érdemes fajomnak sorsüldözött gyermekei! Ti, akik megismertétek a Nilusban fuldokló gyermekek halálhörgésében a Fáraók numerus claususát; ti akik Babilon vizeinél fájó könnyek között emlékeztetek a boldog Kanaánra. Kövessetek engem Jeruzsálem fiai és leányai, hogy porbaontott templomotok helyett épithessétek fel kebletek anyaszentegyházát, e földön szenvedett veszteségeikért találjátok fel az „Isten országát!”

„Kövessetek engem“, ti Jákób kutjának boldog samaria-beli meritetői és tanuljátok meg, hogy nem ebben vagy abban az egyházban van az idvesség és hogy semmiféle nemzet Istennek nem külön kiválasztott népe; hanem mindenki egyformán Istennek gyermeke.

Kövessetek engem a mindennapi élet dúsgazdag asztalainak birtokosai, hogy mutassam meg nektek az élet szegény Lázárjait és tanítsalak meg ezeknek adakozni. Jöjjetek az élet, nagyszöllőbirtokosai, hogy tanítsalak meg a munkások bérét megfizetni és a munkanélküliségen segíteni. Jöjjetek uralkodók és alattvalók, hogy békitselek ki egymással titeket s hogy mutassam meg, hogy kinek a képe van a pénzre rávésve.

Véres háboruk büszke győzői és siró legyőzöttei! Felviszlek egy szent magaslatra, hogy egy újabb hegyi beszédben mutassam meg a boldogság feltételeit. Újra elmondom nektek, hogy „boldogok a békességre igyekvők, mert azok Isten fiainak mondatnak“.

Elmondom nektek azt, hogy a ti világotok embere a békességre nem igyekszik, hanem a békét parancsolja s mikor ezt teszi, önkezével törli le saját homlokáról az istenfiúság szent bélyegét.

Papi fejedelmek! Irástudók és farizeusok! Kövessetek engem egy új Golgotáig! Nem azért, hogy széttépett palástomon újra osztozkodjatok, hanem azért, hogy tanuljatok meg tőlem az ellenségért is imádkozni! Vagy szükségetek van palástomra?! Tépjétek újra szét, hadd legyen bár egy-egy foszlány a Judások kezében, amivel önlelkük mardosó fájdalmait köztögzessék!

Kánai mennyegzőnek boldog vendégei! Boldog volt mulatságotok ugy-e, mikor borotok fogytán újra elláttalak borral! Ti, akik ott ittatok boromból, vagytok-e elég erősek eljöni velem az utolsó vacsorára, megtudjátok-e izlelni én velem a keresztre nyújtott ecetes szivacsot?! Ha ezt nem tudjátok tenni, „az én véremet, új testamentumnak vérét“ mindig méltatlanul fogjátok venni!

* * *

„Kövessetek engem!“ Jézusnak ez a szelid felhívása ma szinte elvész a világ nagy vásári zajában. Ma a különböző világszemléletek, politikai felfogások önző prófétái egymást tüllicitálva kiáltják a keresztény társadalomban a felolvasott igéket. Engem kövessetek! szólnak a népek és nemzetiségek vezérei. Engem kövessetek! szólnak a világpolgári felfogás szónokai.

A világpolgárság vezérei kivennék anyja öléből a csecsemőt, hogy neveljenek egy számot a tömegnek s ezzel a legkissebb, de a legfőbb és legszentebb társadalomnak, a családnak vágnák el érzelmi kötelékeit.

Vajjon milyen képe lenne annak a világnak, melynek költői már nem énekelnének az édesanyai szeretetről; festői és szobrászai ecsetjét és vésőjét nem inspirálná az édesanya képének megfestése, kifaragása?

Sötét, szomorú kép az, melyet képzeletünk erről alkothat.

Jöjj velem! Kövess engem! Légy az én poharamnak üritetője. Aranyserlegben nyújtom én neked a gyönyörűségek bódító italát, sugja a bűn, a kárhozat. S a bűn zsoldjába szegődött ember képes lábbal tiporni minden isteni és emberi törvényt. Lopott, rablott pénzen szerez magának terített asztalt,

tekintélyt, külső fényt és szolga szerelmet. A kezéhez tapadó vér hiába kiált ellene az égre, mert az ég hallja a kiáltást, de ő nem. S a huszadik század „villanyos szék”-jei, „nyaktilói”-i és „akasztófá”-i letagadhatatlan és mégis szükséges szégyenfoltjai a keresztény társadalomnak. Mélységesen szomorú végállomásai ezek egy-egy ember élete pályájának!

Hangzatos jelszók, a csábító, susogó ígéretek meghallgatása helyett mennyivel üdvösebb lenne meghallani a Jézus felhívását, hogy a társadalom bűnös Zákheusai Jézus által adatatnának vissza a társadalomnak s a különböző világnézetek teljesülnének be a testvériség ama magasztos és szent gondolatában, hogy az Isten által adott egyéni tehetség és szorgalom érvényesülése mellett „a munkás méltó az ő jutalmára”.

És az ember mégis, Jézus követése helyett rohan új világszemléletek után. Járja a bűn és álnokság utait.

Önkezünkkel ácsoljuk ugyanakkor a saját keresztfánkat. És hol lesz majd Jézus, ki az önmagunk által ácsolt kereszfán szenvedendő haláltusánkban vigasztalólag így szóljon hozzánk: „Te ma velem leszel a paradicsomban”.

Mert jó, ha szelid hívogatásával Jézus ott van életünk minden eseményénél. Jó, ha ott van velünk halálunk órájában is. Jó minékünk követni Őt a pusztai megpróbáltatások és kísértések nehéz perceiben és jó nekünk, ha az Ő nevéért az idegen is hajlékába fogad, ott fogyasztanunk el „a husvéti bárányt”. Jó nekünk, ha életünk Getsemáné kertjében tudunk vele imádkozni a „keserü pohár” elmulásáért.

„Nem adatott ég alatt a földön más név, ki által megtartatunk, hanem csak az Ur Jézus Krisztus”. Ez a Jézus úgy szereti az embereket, hogy újra és újra hajlandó elszenvedni a keresztfá kínjait üdvösségünkért.

Minden más politikai, világnézeti, társadalmi elvek és eszmék sok száz és ezer áldozatot kívántak a történelem folyamán. Jézus elveiért, magasztos eszméiért maga volt az egyetlen áldozat.

Ez a Jézus hívja ma is az embert. Szeliden, szeretettel, mint az első tanítványokat. „Kövessetek engem!” „Engem kövessetek!” Amen.

Bartók Endre,
Adamus-i lelkész.

Téves utak.

Alapige: Máté ev. VII r. 22—3¹. versei. „Sokan mondják nékem: Uram! nem a te nevedben prófétáltunk-e és nem a te nevedben űztünk-e ördögöket és nem cselekedtünk-e sok jutalmazó dolgot a te nevedben? — És akkor vallást teszek majd nekik: Sohasem ismertelek titeket, távozzatok tőlem gonoszok.“

A kereszténység csaknem kétezeréves törekvései után mint dissonans anakronizmus zördül bele a jézusi egyetemes célokat szolgáló tanítások szelid hangjába az a németországi mozgalom, mely az ősi nemzeti pogányvallás visszaállítását célozza.

Ezen törekvésen nem marad alul az az eset sem, hogy Magyarország fővárosában egy férfi tekintélyes összeggel (900 ezer lei) az ősi pogány magyar vezér, Koppány emlékére tornyot építtetett.

Bár a sorban utoljára emlitem, de ijesztően komoly jelenség, sőt állapot az, hogy Európa legnagyobb országában, Oroszországban, ahol pedig ezelőtt még két évtizeddel a legtöbb szentelt gyertya fogyott el, ahol a bőjt a legnagyobb mértékben volt gyakorlatban, ahol a vallásos buzgóság mondhatni a vakbuzgóság jellegét viselte, most a legmakacsabb istentagadás uralkodik.

Vajjon politikai vagy lelki okokra vezethetők-e vissza ezek a jelenségek?

E kérdésre azt felelhetjük, hogy ezek a tünetek és állapotok az egyetemes politikai, gazdasági és erkölcsi állapot miatt bekövetkezett lelki meghasonlások eredményei.

És nem csoda, mert a krisztusi nagy parancsolat szöszékek drága igéje maradt és nem lett társadalmakat éltető, formáló és boldogító erővé. A szeretet szent evangéliuma csak

pusztában elkiáltott szó. Ennek gyakorlását mindenki második és harmadik személyekre bizza és azoktól várja.

Jézus ideálja az Isten országa. Ennek nemcsak polgára, de központja az ember. Ha nincsen ember, nem szükséges az Isten országa. De van ember! Miért nem valósulhat meg hát Isten országa? A keresztény társadalom bár fajokra és felekezetekre tagozódott a történelem folyamán, mégis mindeniknek csak egy lehet a célja. Ez pedig az Isten országa. De hová jutottunk e magasztos céltól akkor, amidőn az említett jelenségeket kell figyelniük? Mert az első nemcsak hogy hanyatlást, visszafelé lépést jelent, hanem ki akar kapcsolni egy nagy művelt nemzetet a krisztusi nagy eszményi közösségből. Elkülönytteni, mintegy függetleníteni akarja magát önös, nemzeti érdekek szolgálata érdekében az egyetemes emberi eszménytől.

A második jelenség annyira kis méretű, hogy inkább a különködés terhére írhatjuk.

Annál végzetesebb azonban a harmadik helyen említett felfogás, mert a függetlenségre vágyó, szabadságot szerető embert nem függetlenné és nem szabaddá, hanem szabadossá teszi s az Istentől való függés kapcsolatait is eltépvén, csalhatatlanságot és mindenhatóságot követel, árrogál — gyarló emberi értelem által termelt szociálpolitikai elméleteknek.

A nagy keresztény társadalom másik részében a győző és legyőzöttek közötti viszony űzi meghasonlásba a lelkeket, keseríti az egyeseket és teszi pártharcok áldozataivá a különböző jelszavak által megtévesztett embereket. Az érdek és a sovinizmus űli diadalát s járja boszorkánytáncait.

A krisztusi szeretet szelid melodiáit játszó szimfonikus zenekar helyét mintha egy óriási jazz-zenekar fogtalta volna el! Dávid zsoltárokat zengő hárfája helyett a kómmum saxofonja bögi az istentagadás kárhóztató ígeit. És a még álló keresztény egyházak hívei önámító jóhiszeműséggel ismételik: „Uram! nem a te nevedben prófétáltunk-e stb.“

Mindenki meg van elégedve magával és cselekedeteivel annyira, hogy képes a Krisztus nevére hivatkozni és igényeket támasztani, mert ő jobb üggyhöz méltó buzgósággal hordta a hit vértanujának máglyájához a tüzelő anyagot.

Milyen komoly szükség lenne már a keresztény világ jobb lelkiismeretére appellálnunk és hallgatnunk. Mennyire nem kelene bevárnia korunk emberének az Istennek Izrael népéhez

intézett ilyen beszédét: „Nem az én népem, nem az én lelkem szerint való nép.“ Mennyire nem kellene bevárni Jézus ítéletét: „Sohasem ismertelek titeket, távozzatok el tőlem gonoszok!“

Kétségtelen, hogy a kereszténység „sok hatalmas dolgot cselekedett“, mert a rabszolgaság eltörlése, a jobbágyság felszabadítása, az egész világot behálózó „Vörös-Kereszt“ intézmény gyógyító és könnyeket letörlő törekvései mind javára iratnak, de milyen kiáltó panasz ellene a föld kerekiségének az a csaknem harminc millió munkanélkülije és éhezője.

Vagy talán ez a modern rabszolga képe?

Felszabadult jobbágyok helyett miért vannak háttérbe szorított kisebbségek? Vagy a „Vörös-Kereszt“ az ő minden felkészültségével is be tudja-e kötni, meg tudja-e gyógyítani egy modern háboru egyetlen pergőtüzének, bacillus támadásának áldozatait?!

És ha sikerül a rohamunk, oltárt hevenyészünk és „Te Deumot“ tartunk, mert „hatalmas dolgot cselekedtünk a Krisztus nevében.“

Bizony nem ismer reánk a Krisztus!

* * *

A szegénység magában egy természetes állapot és ez nem is fájna senkinek nagyon, mert a munka, a szorgalom változathat ezen az állapoton, de annál fájdalmasabb az a törekvés, mikor az élhető helyzetben levőt ilyen vagy olyan okok le akarják szegényíteni, vagy a munkaalkalmat csökkenteni. A szegénység talán ráncokat gyűjt gondjaival a szegény homlokára, de a könyörtelenség sokszor a kétségbeesés felé, sőt a bűn utjaira hajtja az áldozatot. A szegénység nem bűn, de sötét vétek a leszegényítési törekvés. A szegénység nem bűn, de igen könnyen bűnre viheti az erőtelenebb lelkeket.

A bűnös szegénység pedig nem ismer tulajdont, nem ismer templomot. Egyetlen biztos hajléka a börtön és végül egy gyalultatlan deszkakoporsó.

Vajjon ki és kik vállalják a keresztény társadalomban ezekért a felelősséget?

* * *

Sűrű sötét felhők vihartépte nyilásán át mosolygó nap-sugár, midőn látunk egyeseket és kisebb társaságokat a hitben

és ahol a szó nemes értelmében él és munkálkodik a Krisztus evangéliuma. Ahol a kárhozatos világ bűneiért szinte sirva imádkozik a krisztusi szeretet: „Atyám! bocsásd meg nekik.“ Ahol nem „elűzni akarják az ördögöt“, hanem Jézus példájára a kísértésnek akarnak és tudnak ellenállani. Nem „hatalmas dolgot cselekedni“, hanem Isten országának akarnak „kovászai“ maradni.

Bár az istentelen, az érdekhajhászó világ ezekre könnyelműen rámondja, hogy „édes bortól részegek“, de mégis csak ezeket ismeri a Krisztus.

A kereszténység az igehirdetése és az egyes felekezetek a különböző kultuszok táplálása mellett is még igen távol vannak Krisztustól. Jézusnak nem az volt célja, hogy életében vagy halála után magát ünnepeltesse, hanem hogy az embereket megtanítsa úgy cselekedni, amint Ő cselekedett. Jézus cselekedetei pedig egyetemes szociális vonatkozásúak voltak.

A kereszténység hitében talán közelebb áll Jézushoz, de cselekedeteiben hova-tovább távolabb van Tőle.

Vajjon mi van több a világon? Templom vagy messzehordó ágyú? Szószék-e vagy bombavető repülőgép? A kereszténység csaknem kétezer év alatt szerzett-e annyi követőt Jézusnak, mint ahány hadibacillust termel a háborus készülődés talán pár óra alatt egyetlen ujjnyi üvegecskében?

És mi mégis hivalkodunk. „Prófétálunk“, ígét hirdetünk és közben gyűlölünk. „Ördögöt űzünk“ és közben különböző kísértések szolgái maradunk. „Hatalmas dolgot cselekszünk“, mert vagyont osztunk és nem gondolunk arra, hogy mindig csak a máséból.

Sivár a jelen. Még nem fáradott ki eléggé az emberiség a gyűlölet munkájában. De ebben is ki fog fáradni. S a harcban és gyűlölködésben kifáradt emberiség vágyakozni fog ama „hegyen épített vár“, a Krisztus lábaihoz egy nagy pihe-nőre, hogy a régi, de mindig újnak és boldogítónak maradó hegyi beszédben áldassék meg.

Be fogja látni, hogy eddigi élete teljesen célt tévesztett volt és hogy „nem adatott az ég alatt a földön más név, ki által megtartatik, hanem csak az Ur Jézus Krisztus“. Nem fog többé Krisztus nevére hivatkozni, hanem krisztusi életet fog élni. Amen.

Bartók Endre,
Adamus-i lelkész.

Rátalálni a lélekre, és rátalálni a életre.

M, XIII. 44-5 : „Hasonlít a mennyország a mezőben elrejtett kincshez, hasonlít a mennyország az emberhez, ki drága gyöngyöt keresett“.

Új korszakért eseng ismét az emberiség. A jobb iránti sovárgás szavakká nem formálható ösztönzésével keresi, kutatja a *megváltó eszmét*, mint a XII. század, vagy a XVII-ik a renaissancet és a felvilágosodást, mi újjászüli őt újra évtizedekre. Pál apostol a római levélben megírja, hogy *az egész teremtettség nyög és sóhajtozik a fiuváfogadtatásra*: most jöjjön és hallgassa meg, mint nyög és sóhajtozik, a falu, a város, az ország, a vidék, most vannak itt igazi nyögések és sóhajtasok. Vagy jöjjenek ide és helyettem bizonyítsák, jöjjenek azok, kik a vallásnak elmélyítésében, vagy a nevelésnek minél szélesebbre kiterjesztésében, — kik jellemek acélosodásában, vagy az erkölcsi megújulásban, kik a családi vagy társadalmi élet átformálásában, vagy az írásművészet bensőbbé tételében látják *elközelegni a mennyeknek országát*... s aztán hitessék el veletek, hogy az összeomlást követő évek terméketlenségei, s az egymást követő válságok, a munkanélküliek földördülő elégtelensége s az emberek elváltozásai, az a rengeteg bukás, aláhullás, az a sok borulóban levő alakulat s alakulóban levő új intézmény: mindezek nem nyílt leleplezése-e annak a tünetménynek, hogy ma a gazdasági válság alatt nagy erkölcsi, társadalmi és vallási nyugtalanság rázza végig az emberi sziveket... És vajjon e válságos időkben hogy érezi magát a mi népünk, otthon van-e önmagánál, egyensúlyban van-e lelke, örül-e a jeleknek és csodáknak, nem borzasztják-e föl nyugalmat az új idők lüktetései. Vannak-e meglátásai, megérzései, ingerei új megsejtésekre, új megérzésekre? Megpihen-e templo-

mában, megpihen-e otthonában, vagy érezi, az ő vágyai is viszik új formák, új élet után? Látja-e, érzi-e, hogy a nagy lét új formát keres az életnek, látja-e, érzi-e, hogy a láz veri ki lelkeket, hogy kiemelje az embert a sorsból... vagy nem lát, nem érez semmit, csak nyög és imádkozik? Ne feledjük a! ami idáig itt van, ami idáig ért füleinkhez, az még nem *újjá-születés*, s hogy az legyen, a lelket kell fölfrissíteni, meg kell tölteni hittel és bizalommal. S mit Luther kezdett és Dávid Ferenc folytatott az élet- és hitreformációt, tovább kell élni. Ami az édes anyákat a háboruban fölavatta egy-egy szentté, ami az otthonban vagy az iskolában fölavatta a fiak lelkét a jobb jövőnek várásával: azt kell folytonossá tenni. Mert minden várás a jövőtől *új értékek fölcsatása, drága gyöngyök megtalálása* kell legyen. Avagy elviselnők-e, hogy életünk gazdag legyen a külső vetés és aratásában, ellenben elszegényüljön a belsőben, gazdag legyen a bomlásban, szegény legyen a valóságban? Körültünk mezők vannak elrejtett kincsekkel, tengerek drága gyöngyökkel, lelkek isteni csirákkal, erők isteni étellel telítve. Az a mezőben elrejtett kincs, az a drága gyöngy, a mi lelkünknek minél nagyobb értéke, — érték, mellyel magában az ember rányitott a *mennyországra*; érték, melyben tengermélység rejlik drága gyöngyökkel; érték, mellyel gazdag az életem, mert nem kenyérharcot szolgálok vele, hanem Isten templomán dolgozom. Úgy van! A lét, — Jézus szeme úgy látja, — kincset rejt, az élet tengere keserű, de gyöngyöt terem. A kincs el van rejtve, sár, por, törmelék, állati, érzéki lét rétegei földik, meg kell találni. Idők, nyugtalanságok, válságok, jajszók, páratlan panaszok, háború, forradalmak feledtetik a kincset. Csalódások, égis éró fájdalmak, minden nép a maga fájdalmát égisérőnek érzi, szenvedések viharjai, könnyek árja, elterelik a figyelmet, — gazdasági harc, kenyérgondok, verseny sárrá bomlasztja a mezőséget. A kincs pedig ott van: *találjuk meg a lelket és találjuk meg az életet!*...

I.

Elvonulnak előttem a történelem nagyjai, az igazi nagyok, kik minden mozdulatukkal, egész életükkel, tengernyi baj és nyomoruság közt kérdő szavakkal, lángoló tekintetükkel csak egyet árultak el, hogy *keresők* voltak, — nyomorúlt idők és szűk viszonyok közt egy belátásuk volt, hogy nem szabad az életet

szegényül hagyni, hogy fölsirjon benne a lelki üresség haragos vihara. Mi tehát a legfőbb a történelemben? a keresés! A biblia fényes és sötét lapjai mind azt mutatják, keresték az Istent a pusztában, a mezőn, a hegyen, éhség tört ki ott az embereknel nem kenyér, nem vér után, hanem az örökkévaló szava után. Mi tehát a legfőbb a bibliában? a keresés. Őseitek ezt a szép templomot emelték, hogy az alakítsa ki lelketeket a mennyország szempontjai szerint, mert mennyország lehet bennünk, akár lóháton, akár gyalog járunk, akár géppel, akár luddollal írunk, akár nyelvvel, akár rádióval beszélünk. Mi volt tehát legfőbb a múltban? A keresés. A keresztény századok űzték, tépték egymást, hogy megkeressék miként lehet Istennel egyé lenni, a reformáció századai, rettentő kornak rettentő szenvedései mind keresték az evangélium Krisztusát. Mi volt hát a vezető szózat itt ezekben is? A keresés. S vajjon itt e lázas keresés mindenben azért volt csupán, hogy az igazi nagy keresések után, a nagy idők nyomában keressük a kenyeret, keressük az okos elhelyezkedést, keressük a magunk földi boldogulását? földi mennyországát? ... Nem!

Éppen ezért: *keresem a lelket a mezőben, a hajlékban, a viskóban és palotában!* Annyi csábító ördöge van ennek a léleknek, egyik ígér hatalmat, másik kitüntetést, a harmadik a föld országait, én lelket keresek, mely istenileg alakítja az életet.

Keresem a lelket az ifjúban, mely mint virág a fán, akar kibontakozni, akar szépségbe, színbe öltözni.

Keresem a lelket az apákban, az anyákban, mely őket arra ösztökéli, hogy minden körülmények közt életét biztosítsák az ők szeretteiknek, mely őket arra tanítja, ne legyen drága az álmatlan éjszaka, ne legyen nehéz a sok munka, mert övéikért teszik.

Keresem a lelket az emberekben, mert a mindenség lélekkel van átjárva, s ennek ereje erősíti meg szomorúságukat, ennek lendülete lendíti meg az imádságának szárnyait, mert ahogy van virág, mely csak bizonyos helyeken terem, úgy van olyan gyöngy is, mely csak a lélekben terem, s ahogy van igaz gyöngy, mely a tengerben született, s van gyöngy, melyet üveg-hutában termelnek: úgy van ember, ki Isten gondolatai szerint való, s van Isten gondolataitól messze eső, elütő ember is... Keresem a lelket... s nézem azért az életet.

II.

Elvonulnak előttem az élet apró jelenetei, szomorúság, baj, panasz, apró sirások és örök jeremiádok szántják e földet, azok hintik a halálszagot bele: *élet-e ez?* Pünköszt volt, beszéltek az apostolok a lélek ünnepéről, mely lejött az ég magasságából, s lett a mélységben, a földön bátorsággá, tűzzé szavakban, arcokban, ihletéssé a nagy piaci tömegben, szeretet, bensőség, lelkesedéssé lelkesedték a három napot, de lelket, mely hoz nyelvet, hoz szeretetet, nem hozott pünköszt sem: *élet-e ez?* Beszélünk a bibliáról, melynek igazságai belénk-döbbenek és tovább élnek, melynek sorai mint az ég figyelemztetése vonulnak fel a lélek egére, s a valóság az, hogy lelkünk mélységeire még egy sugár sem esik a biblia örökfényü napjából: *élet-e ez?* Beszéltek a mi egyházunk megmentői a tettek nyelvén, megmutatták, bebizonyították, hogy az a szív s az az oltár, mely leghamarább kigyúl a nagy tettek lángjaitól, az hordja az igaz Isten Kármel-hegyének tűzét, meg volt itt minden, hogy a *szőlősgazda az evangéliumban mikor nem adhatja, s nem is adja többé az ő fiainak, és az ő leányainak a szőlőjét, az ő szolgálóinak adja, s mégis alig egy néhány indult meg a nagy, nemes tettek utánzatára, a jónak megvalósítására: hát élet-e ez? ... Nem!*

A *mostani élet megélői* azok, kik nem zsugorodnak össze a mi apró, kis méreteinkbe, kereteink közé, nem fulladoznak magtalan tervezgetésekbe, hanem a minket környező végtelenség felé tárva-nyitva tartják a kapukat, kik az ő napjuknak mezei virágai óhajtanak lenni.

A *mostani élet megélői* azok, kik ha nem lehetünk itt szentté és nagy emberekké, — legalább belevisszük világunkba a mozgást, a meg nem állást, az erjedést, erőnk a föld, mint fának a talaj, s gyümölcsöt termel a földön az ember, nem sirhantot.

A *mostani élet megélői* azok, kik a kezükben levő első doronggal nem sujtani akarják a világot, hanem megkeresik saját magukban azt, ami másokkal őket egyesíti, s olyan ösvényeken járnak, melyek az egységet és testvériesülést szolgálják.

A *mostani élet megélői* azok, kik nem szomorú szívvél jelentik, hogy az emberek közt a világbéke tizedik évében az áldatlan és emberölő háború tovább tart, hanem a sülyedő szigetén, hol a kő és halál maradt, életre keltik a követ, holnappá és hajnallá élik át a legborzasztóbb sötétjét is az életnek.

A mostani élet megélői azok, kik nem a nagy nemzedékek korcs ivadékai, hanem megjavítják a kemény ítéletet magukról, s megmutatják, hogy életük csodálatos *mező, szent föld, tartalmas tenger, lehet: telve megtalálható kincsekkel, rakva keresett lelkekkel, megtalálható és meg is talált drága gyöngyökkel...* telve tavaszi napsugárral, mely a megdermedt romokból is kimosolyogja az életet.

A keleti költők királyának van egy meséje (Tagore): A Mester ott ül a szent folyó partján, mikor egy rongyokba burkolt szegény koldus lépett hozzá és így szólt: Segíts rajtam, szegény vagyok. Alamizsnás sajkám minden vagyonom — így szólt a Mester — minden egyebemet odaadtam. De az Úr küldött hozzád engemet — így szólt a szegény, — az ő tanácsa volt, hogy hozzád jöjjenek. A Mester elgondolkozott s akkor hirtelen eszébe jutott, hogy egy nagyértékű drága kincset szedett föl a kavics közül a folyó partján és gondolván, hogy valaki még hasznát veheti, elrejtette a mező homokjába. Megmutatta az elrejtett kincsnek a helyét a mezőn a szegénynek, csodálkozva adta át neki a kincset. A szegény ott maradt, sokáig elmélkedett a megtalált kincs értéke felett. Mikor beesteledett, odalépett a mesterhez s így szólt: Mester, annak a gazdagságnak egy töredékét add nekem, mely a világ minden gazdagságát megveti. És a kincset a vízbe dobta...

Nekem adjátok azt a kincset, hogy a keresett lélek, s a megélt igaz élet itt van bensőtökben. A történelemben elrejtett kincs van, meg kell élni. A jövőben elrejtett kincs van, hozzá kell jutni. A menny országában elrejtett kincs van, mindent oda kell adni érte, hogy rátaláljunk a lélekre és rátaláljunk az életre!... Ámen.

Bölöni Vilmos.

A fehér civilizáció pusztuló útja.

Csel. I. 6., 7., 8.

Az ember sohasem szűnt meg foglalkozni a világegyetem végső sorsával. De a háború után, a borzalmas csataterék látára, milliók kifolyt vére s az egyetemes világvészben a mentésnek is valamely felvetődő gondolata, olyan magatartást kívánt, mely egész életfolytatásunkra nagy befolyással volt. *Spengler* már a háború végén megmondotta, hogy *az európai civilizáció alkonyát éli*. Azóta sokan vitatták, hogy a hajdani életerőt elvesztettük, a lehető legnagyobb szellemi válság az, ami megmeredett fölöttünk, ami korszakunkban ezer minden zsibbasztja az életet s a gondolatot. Kihülőben van az ész is, akárcsak a földgömb. Legfelül áll a nagyapa, ki még élni tudott, vagyont gyűjtött, kiben még eleven a klasszikusok bámulata, középen áll az apa, az emberiség vagy a nemzetek szolidaritásába vetett hitével, kiben a harcok a harcok erényeit keltették fel, legalul az unoka, az agg gyermek, ki mosolyog a XX. század és a modern kor nagy jelszavain. *Csupa dekadencia!*... Szóval így beszélnek: ez már a világ vége, ez a világ már tényleg a végét járja... az élet itt egy zuhanás.

Ránk nézve a kérdés így adódik fel: ez a világ az atomok végtelen térben és időben való véletlen találkozásának eredménye-e, vagy egy jó és bölcs lénynek köszöni-e az életét? Valósít-e meg boldogságot, szépséget, igazságot vagy szeretetet, vagy ha megszüli is kínnal, csak azért teszi, hogy elnyelje, mint *Saturnus* az ő gyermekeit? Befolyhatunk-e eseményekkel a mindenség sorsába, vagy az annyira készenálló és bevégezett valami, hogy én csak magamra vessek, ha benne rosszat, kivetendőt is találok?... Súlyos kérdések ezek, melyek a világnak mostani züllött állapota mellett az életet, vagy a halált

jelentik számunkra. Attól függ, melyik föltételt fogadjuk el. Nincs más választás. Vagy a legvigasztalanabb szorongás, vagy a legvakmerőbb hit. Ha csak a multról volna szó, nem tenne különbséget, mert azon mit sem változtathatnak a mi elméleteink. Az volt, ami volt, a jónak és rossznak keveréke és visszamenőleg sem jobbra, sem rosszabbá nem teszi az, ha fölteszszük, hogy véletlenek műve volt pl. Caesar nagysága lába alatt az egész földabrosszal s fönn a fejen, amint az agyra veszi magát a mindenhatóság okozta szédülés... vagy pedig elfogadjuk, hogy isteni erő munkált abban, mit a görög műveltség alkotott Platon és Aristoteles alatt a civilizációban. Ha tehát a görög korszakban megállt volna a világ, az anyag vagy a szellem kérdései teljesen egyforma értékűek volnának, mert az elmentés alapelvek, melyekre hivatkoztunk, ugyanazt az eredményt adnák. De ma vagy a halál, vagy az élet s ha a jövőt nézzük, egészen más távlatok nyílnak meg előttünk. Mered-e azt mondani, hogy amit XX. század alatt műveltségben, tudományban, iparban, kereskedelemben ért el a modern Európa, csak annyi, hogy egy véletlen vagy egy erősebb energia egyszerűen félretolja az útból? Vagy ellenben hited a világegyetem sorsát oly kézbe helyezi, mely az anyagvilágnak összeomlásából is kitudna hozni egy új rendet a romok közül, melynek vezérlete alatt az emberiség évezredes szenvedése, álma nem vesz kárba?... Szóval a remény és a reménytelenség, mint két erős angyal állanak itt folytonos küzdésben. S nekünk magunkévá kell tennünk *a hívőnek, a látónak* és bizonyágtévőnek azt a lelki nagyságát, ki a jövőnek odaáldozza még az életét is. Életünk minden perce *levés, tartam, mely egyszerre fogja össze egységbe a multtá váló jelent és jövendőt, mi kicsirázhat már a jelenben.* Úgy van! Nekünk nem szabad tehát sem a boldog spiritizmus, sem a fáradt pesszimizmus pártjára állani, mi a világboldogság nagy kérdésével állunk szemben, sem azt nem lehet mondani, hát ezt majd elhozza a dolgok más rendje, az értelmiség diadalrajutása, sem azt, hogy a létezés rossz, ezért lehetetlen, vak, barbár erők eszközei lettünk. A haladás zászlóját kiütötték kezeink közül, de azért mindnyájunk lelkében ott lüktet az érzés, hogy feladataink vannak, miket be kell töltenünk, harcaink, miket végig kell küzdenünk, kockázatok, amiknek neki kell mennünk! Tudomány, művészet, erkölcs egy nagy civilizációt teremtett, abban a pillanat-

ban, amint alásülyed e három, aláhanyatlik a civilizáció napja. Az öreg Európa haldokló porhüvelyé fölött már ott is áll a két osztozkodó új világ, nyugat, az ő amerikai anyagelvűségével és kelet az ő hittel telített újjáépítő vágyával, a Mult borzalmas, a jelen undorító. Odaadnók egész életünket, hogy a holnap jobb legyen. Vigasztalan kép, melyhez az Élet szava küld reménysugarat: „*Nem à ti dolgotok tudni a jövőt, de nyerni fogtok erőt*“. A fehér civilizáció pusztuló útján is ezt mondom én: „*nyerni fogtok erőt, ha új hittel és új lélekkel fordultok az igazi Valóság felé*“, mely magát a világegyetemet is szive mélyéig érdekli.

*

Az ember élete abszolút-önzetlenséggel szolgált az ő háború előtti igazságainak. A világegyetem tökéletes hűséggel tükröződött az ő tapasztalataiban. Az őt körülvevő valóságot egyetlen elv megvalósulásának vette. Egyetlen elvből meggyarázta a materialista tanokat, az egész világfolyamatot az atomok találkozásáról, vagy az energia átalakulásából vezette le. *Merekovszkij* orosz író egyszerűen így beszél egyik híres művében: „*ha Isten létezik, nincs gonosz és nincsen emberi test. Vagy ő, vagy a Világ*“. Jött aztán egy borzalmas idő, országok, népek semmisültek meg, az enyészet orgonája fölrázta a gondolatot. Az ember tragédiája, melyben minden tönkrement, a csontváz halál, mely Európa homlokán tombolt évekig, a kigyúlt városok, falvak üszkei, melyek évszázadokig fognak gyászolni, az a retentő sirás, melynek cseppjei ha egy pontra hulltak volna le, kivájták volna az Alpeseket: jöttek mindezek és akik látták és átélték ezeket, azokat azóta ritkán, vagy sohasem látjuk a templomban... Mindent látott az ember s benne is meghalt, mi emberi volt. És akkor a csontokkal telt mezőn maga felé fordult s így beszélt: mi az élet számomra, ha élhetetlen? Hogyan tegyem érthetővé az életet, ha minden erőmmel sem változtathatok rajta semmit sem, aminek meg kell lennie, az meglesz, aminek nem kell meglenni, az nem lesz meg, minek törekedjem a jóra, ha én nem is cselekszem, hanem a bennem rejlő Végtelen cselekszik. Az ember a szenvedések töviseit igen erősen érezte s lelke föllázadt a Mindenség régi képletei ellen, melyet neki Istenről tanítottak, kit *Teremtőnek* mond a történelem, *Gondviselésnek* a Biblia, *Atyának* a Megváltó, *Igazságnak* a próféta, de akinek csak *ruháját* látjuk, mondják a bölcselők,

csak hátulról láthatjuk, mondják a talmudisták, tükörképét, árnyékát, mint rejtvényt láthatjuk, mondják az apokalyptikusok. És az Isten mellett, ki ott van a természet sérthetetlen törvényeiben, az aether mérhetetlenségében, a lélek áhitatában, a dolgok sokféleségében s a számtalan élőlény arculatában, az ember nem érezte többé otthon már magát s kezdte keresni az eszmét, mi újra helyreállítja az egyensúlyt, kezdte keresni, amibe higgyen absolute és korlátlanul, és hogy újra élhessen és cselekedhessen. Mert a régi hite belepusztult a negyedfél-éves örvénynek, kinnak és vergődésnek földreszállt poklába. A történések idején nem volt több olyan korszak, melyben minden perc olyan óriási tömegeknek pusztította volna vallásos hitét, mint a nagy háború alatt. S bárha a vallás nem tölt ki absolut űrt az ember és lét között, ezen katasztrófa óta az „ismeretlen léleknek“ egyetlen problémája a lét problémáján való töprengés. A csatamezők vérvörös napja, az a végtelen hátborzongató mező, a kilométeres sír, a srappellektől szétlőtt városok, megostromolták benne azt az emberséges vallást, melyet a történet tanításaiból és az élet csalódásaiból meritett és kérdezni kezdett.

Kérdezte: van-e valami az emberi lelken kívül, amiről a hit beszél s ha van, hogy lehet az egy *Atyához* illő szív, mely telve van *anyához méltó* tulajdonságokkal, mely a teljes boldogságot, a teljes szépséget, a teljes igazságot, a teljes szeretetet akarja, óhajtja, valósítja meg az események láncolatain, látja és érezi, értékeli és nem törli el a vergődések, a vétkeknek, kinnak és kétségbeesésnek, gyűlöletnek és gyötremnek azt valóságban lejátszódó poklát, melynek küszöbére bátran felirható lett volna: „*belépők! hagyjatok föl minden remény-nyel!*“ Hogy lehet, hogy az ember, ki Istent keresi és amikor kínos vajudások, hajnalig tartó verejtékes küzdelmek után úgy véli, hogy megtalálta, egyszerre ráébred, hogy mégis csak önmagánál marad? hogy lehet, hogy az ember, ki égő vágygal érzi, hogy nem elég önmagának, sőt ez a világ sem elég neki, keresi lázasan, *fauszt*i kereséssel, ami nagyobb, mint önmaga és az ő világa s elérkezik a természethez, mint végső valóságba, vagy magát és Istent önmagával és a természeti világgal azonosítja és végre kiábrándultan áll meg az önmaga alkotta felsőbb lény, az Ismeretlen Istene előtt? Hogy lehet az, mikor fél Európa elesett, mankón jár, vagy megvakult, meg-

örült, vagy megőszült, mikor az emberiség megroskadt, vagy összeesett a saját tehetetlensége és semisége szomorú érzése alatt, egyesek el merik mondani, azért minden jól van úgy, ahogy van, Isten uralkodik a földön és az égben, gondviselése nélkül egy hajszál sem eshetik le a fejünkről?... Hogy lehet *világüdvözítésnek* mondani azt, hogy a nemzedékek fiait áldozza föl a hegyeken, vérrel váltja meg ma is a világot, vértengerrel a rossztól, a gonosztól, hogy lehet *isteni akaratnak* mondani a százezer tragédiát, melyben minden zuhan a vég, a kifejlés felé, melyben a földről lefejt a lelket, a munka- és könnyörület nélkül maradt családapa öngyilkosságát, az élet igazságtalanságait? Hogy lehet, mikor újra felbukkant a *tévelygés és sötétség birodalma* s az élet minden rugója széttörött, élővé lett a brutalitás s eltűnt a józan ész és intelligencia, mikor adóssá lett a legutolsó úr, a milliomos és inasai lettek a lakájnak, mikor nem ember volt már az ember, nem érték az érték, sem ész többé az ész, csak bosszú és vérengzés, véres orgia és tomboló haláltánc mindenütt, akkor így vigasztaltak: Isten rendelése, Isten büntető ostora ez az embereken!? Hogy lehet, „az én Istenem és a Mindenség Istene, ki tőlem s mindenkitől imádatot, odaadást, térdrehullást, lelkesedést vár, a háború zajában mindenik táborban a saját maga megsemmisítésére óhajtozik a másik táborban, ketté osztja magát egy ilyen pártra, egy olyan pártra s egyik a másikkal legyőzetni engedi erejét, hatalmát, bölcsességét?”

Bizony itt a pestis járt a lelkekben s kiirtotta azokból azt az abszolút nyugalmat, mit az általános, közös és megnyugtató igazságok jelentenek a világ számára. És a fehér civilizációnak, ha pusztuló útján ismét talpra akar állani, ha nem akar elrothadni, mint a fűzfa a mocsárban, meg kell találnia a mi Istenünket. „*Meg kell keresse a háború nevelő equivalent, edző helyettesítőjét*”. (James.)

Az új hit ez a hősi jellemben. Ez szülte a művelődést, ez szülheti újjá is egyedül.

A hősi bátorságnak, az önfeláldozásnak, a martyrságnak, a fegyelem, a kitartás, a kockázat áldozatainak lelke, szelleme, melyet vérnek ítéletével irt történelmünkbe, az a 30 milliós tragédia, hol vadul rázott porszem volt az ember az *emberfeletti és emberalatti* erők kezében, mondom a rengeteg áldozat fölkel s így kiált: cselekedjetez másképp, mint mi, kényszerítse-

tek új eszményeket rá világotokra az akarat energiájával, vigyetek új hitet a dolgok folyásába, a földön levő Rossz nem alkotó tényező a Mindenségben.

És erre, mint visszhang felel az emberiség lelkiismerete: adjátok nekem az új földet, új hitet, az új vallást, ne ezt, mely elpusztulásra vezetett; mást, az Istent, ki kijavítja történelmünk hibáit, azt az Istent, ki nem gyönyörködik az Ábelek vérehullásában, azt az Istent, ki jó téteményeinek emlékével födi be keblemet, ki védelmezi a tudásnak s a művészi szépnek örök igazságait s megóvjá a haladást, a műveltséget a barbárizmus betöréseitől. Értsük meg jól: nem *elrejtett Isten* az Isten, rejtőzve a csodák gyermeki meséi alá, nem bünbeesések közt kiengesztelődő, nem végítéletet megjátszó Isten az én Istenem, hanem *szövetséges*, ki beszél a lélekben, az igazság virradó győzelméről, a szenvedélyek leigázásáról, a kutatások és felfedezések isteni gyönyörűségeiről, testünk és érzéseink lappangó szépségeiről, a jelen lehetőségéről és veszedelmeiről, melyek közt fajunk egyre jobban sűrűsödő tömege a háború alatt oly tragikus módon bukdácsolt, mintha az ígéret és remény fénysugara ott se lett volna a távolban. Ki csak azt várja, hogy meghívjuk a mi lelkünkbe, az ő igazi helyére s velünk együtt küzd a Sátán és Gonosz ellen, mivel az Isten épen a tökéletességre való végnélküli törekvés. Nem az az Isten, hogy *ő teremte és én csodálkozom*, az az Isten, ha bennem egy érzés van, mely minden más érzésemet felülmulja, ha bennem egy összhang van, mely a világ minden disharmoniaját szétszereli és föloldja. Nem az az Isten, hogy bennem sok-sok gyűlölet él, de szeretet egy szemernyi se, hogy semmi se lelkesítsen az Életre, szívem hideg legyen, mint a halotté, elmém aludjék s képzeletem kísértetek háborgassák: az az Isten, mikor lelkem nagy belső szépségek eredője lesz s én átszellemiesíthetem életem a szépség szent lelkével. Nem az az Isten, hogy ő gondot visel és én sóhajtozom, az az Isten, ha létem minden percének meg van a magasabbrendű célja, mint *Reményik* mondja:

„Talán nem is fontos, hogy elvegyed
Vigasztalással a föld bánatát,
Csakhogy együtt bánkodjál vele,
Hogy mezitelen, csupasz vállait
Irgalom paláستtal borítsad be”...

az az Isten, mikor megindul újra a misszió vállalás, kigyúl a szivek hegyén a belső csipkebokor tüze, amelyben földi fé-

nyeknél nagyobb világosságok vezérlik a kiválasztott és elhivatott lelkét.

Ezt az Istent ott érzem én azokban a hősiek lelkében, kik szüntelen érzik a „*sursum kordát*“, mert érzik, hogy nekik megbízatásuk van a most készülő világba beleépíteni — végső kifejlésének bizonyosságával, de az üdv reális lehetőségével — a természetünknek megfelelő szebb, jobb világot.

Ezt az Istent ott érzem én azokban a hősiek lelkében, kik az Istenjóság napjának sugárkévéjét érzik, az örökkévalóság csillagköntöseinek szegélyét látják beözönlenni az *imádságban*, kikben a szentség nyer győzedelmet még akkor is, mikor elbuknak, kik a vallásos misztikumból, a tudományok által, a forrongásokon keresztül az evangélium hitébe kristályosult érzésbe emelkedtek fel.

Ezt az Istent ott érzem én azokban a hősiek lelkében, kik szívesen perzselődnek össze önmaguk lángjában, mert tudják, hogy az a láng tovább lángol másokban, törekvésük *magamagáért* válik életcélá, mert tudják, hogy a sors, mely évmilliók óta zuhan benne, körülötte az emberiségen keresztül, új sorsba emel itt egy csüggedőt, megvált egy szenvedőt, ki eddig még nem élt.

Ezt az Istent ott érzem én azokban a hősiek lelkében, kik látják az élet visszatérő lehelletét a jövőt éhező munkásokban, a gyermekeik jóllétéért élő-haló jámbor édesanyák önfeláldozó kötelességtudásában s Istent hallják még a legsötétebb alkony óráján is, a néma halmok öreg balladáiban.

Ezt az Istent ott érzem én azokban a hősiek lelkében, kik kenyér nélkül maradtak, de büszkeséggel viselik az éhséget, — járnak rongyban, de szemük telve van azzal a lánggal, mely a Gotgothák mélyén lobog; kisemberek, de feláldozták magukat nagy ideálokért, a nagy ravatal árnyékában.

S mivelhogy a mi lelkünknek épen ez a túláradása, a magátadásnak és elpazarlásnak ez az ösztönszerű szükségérzete az, ami nem megdermeszti és megbénítja a mi tehetetlenségeinket, hanem a végtelenségig való szárnyalásra bírja, mivel a hívők életével való érintkezés lánggra gyújtja a többiek életét is: úgy kell tekinteni, *mint a mi civilizációnk megmentőjét*. Az evangélium szavával élve: „*nyerni fogtok erőt*“. De nem arra, hogy emberhusra éhes Shylock-okat neveljete, hanem arra, hogy az elme világosságával, az élet erős heroismusával újra

civilizáljátok a világot. „*Nyerni fogtok erőt*“, de nem arra, hogy a világvérengzést világakaratnak, világelvnek értelmezzétek, hanem arra, hogy a világról vallott nézeteiteket összhangba hozzátok az igaz Istenre való szomjuhozással. „*Nyerni fogtok erőt*“, de nem arra, hogy a hit alapja ellen támadást intézzétek, hanem arra, hogy a modern élet szemléletet és a vallás fundamentális szellemét összeegyeztessétek, mely a XX. század legsúlyosabb problémája.

Már most csak két eshetőség van!

Visszatérés a régi felfogáshoz. Beszélni fognak a *szellem országáról*, kölcsönös testvéri érzések szabad érvényesüléséről, minden népek egyesüléséről, nagy egységről, mert ugyanaz a *világlélek* lappang a történelem minden ész- és célszerűsége megett, mert százmilliók kívánják építeni, oktatni, táplálni lelkeket ugyanazzal az *igazsággal*, alakot adni ugyanazon *hitnek*, hogy millió élő ugyanazon célban egyesül, ugyanazon vágyakon hevül, hogy millió szem ugyanabból a látószögből néz, ugyanannak látja a valóságot s ezek által egy csonttá és vérré való egyesülésük — *hatalom*, mely trónol mindenekfelett, *gondviselés*, mely megszünteti a szétvonást a lelkekben, — és az emberek gondolkozása megszédül a világelvektől, a fajok, a kulturák egybeolvadásától, hol az egyénekbe elbörtönzött lelkek egységbe forrnak. Meg ne csaljanak a nagy pacifista jelszavak. Nekem hasztalan mondják, nincsen *már sem zsidó, sem görög*, dereng az új nap, elkészült az új Ég, mert én látom, míg a sötétseg barlangjai szétrombolva nincsenek, míg az ember Prometheusnál jobban oda van láncolva a kényszer sziklafalához, míg a gyárok olyan robbanó anyagok előállításán dolgoznak, melyek a föld darabjait a holdig szórják természetfeletti bábjátékban, addig békesség a földön nincs. *Ez az út halálra viszen*. A jó elérése végett kötött *szent liga* a föld és az ő népei közt, pompás jelszó, mely alatt a civilizáció belehal az újjászületés erőlködéseinek kínjaiba.

Nekünk a másik út kell, mely teljes szakítást jelent a volt világgal. A nagy tragédia érintésére az ember felébredett, a valóság megremegtette lelkét s most úgy vallja, nincs szisztéma, melynek az egész világ enged, hanem sok szisztéma van, melyek közül az az igazi, melyik a kudarcnak, az elhibázottságnak, a csődnek az érzését leghamarabb kigyenliti. Lenyúlt a valóságoknak *öntudatalatti szféráiba* s látta, hogy egyesülésben

a legtisztább Valósággal van az ő békéje, van nyugodalma, ki a mi törekvéseink vonalában munkálkodik. Látta, hogy egyedül üdvözítő hitek nincsenek, mert csak emberi igazságok és a világ lényegéről úgy döntött, hogy meg kell adni minden hitnek a szabadságát, mert az erős hitben, mint a mi személyiségünk által elfoglalt pontokon fordul meg a világ folyása s aztán, amikor az ember hajótörést szenved a külső dolgokban, üdvét abban találja fel, ha kapcsolódik az ő Istenével. Életformákat csak maga a fejlődő élet teremthet, épen ezért az ember legyen saját maga, őszinte és független, hitében alázatos és vakmerő az ő királyi útjának visszakanyarodásai és vereségei, viharai és sötét napjai alatt egyaránt. S választ magának új magatartást a kialakuló kozmonban, a most készülő világban.

Erdély lelke már választott is, mikor hozzányult az emberiség hitének a szabadságban való biztosításához 1568. jan. 6-án. Csodálatos, hogy mikor a türelem, megértés szelleme mindenütt hajótörést szenvedett, Erdély megtalálta a Mindenség hitét.

Ma új hitre vár a világ. Az emberhit után adjuk meg az élethitét is a megvert emberi akaratnak, az lesz a szép, ha Erdély földje termeli ki azt az erőt legelőbb, melyet a fehér civilizáció a pusztulás útján vár, az a föld, melyen a fák is halotti beszédet sirnak, de amelyen az a folyton ujjáteremtő sokféleség a legvilágölelőbb egyféleség lett, a különböző fajokból kialakult élő testvériség! A nagy szociális erők, melyeknek szabad kifejlődése ennek a borzalmas katakcirákból bontakozó, de kibontakozni nem tudó korszaknak vértelen lefolyását biztosíthatják, azokban a kis egységekben rejlenek, melyeket Erdély történelme, Svájcz szelleme őrzött meg. Úgy legyen! Amen.

Bölöni Vilmos.

Szántások új ugart.

Alapíge: Jeremiás 4. r. 3. v. „Azt mondja az Úr a Juda és Jeruzsálem férfiainak: Szántások magatoknak új ugart, és ne vetsetek tövisek közé“.

Ne gondoljátok, hogy én a felolvasott alapíge nyomán ma a szántásról, vetésről s általában a földművelésről akarok beszélni. Mert nem kételkedem abban, hogy mindnyájan megtesztek mindent földeitek helyes és szakszerű megművelésére, mi által a gazdag aratást biztosítani vélitek. Én ma magasabb, lelki tájak felé szeretném irányítani gondolataitokat s egy szebb és boldogabb jövő előkészítésének az útjaira terelni figyelmeitek. Hiszen Jézus, a legnagyobb tanítómester is sokszor állította a földet és a lelki életet egyik a másikkal párhuzamba. Az ő szép nyelvezetében az a föld, melybe a gazda tiszta búzát vetett, de ellenségei éjjel konkolyt hintettek belé, melyet Isten jónak és tisztának teremtett, de e világban hozzátapadt a bűn és a szenny. Az a föld pedig, melyben az elhintett magvak 60, sőt 100 annyit teremnek, jelenti azokat a jó lelkeket, amelyekben az Isten igéje sokszoros gyümölcsöt terem. Olyan a lélek is, mint az anyaföld. Okos gazdálkodás és célszerű művelés által dús kalászokat hajt, míg parlagon hagyva, tövis és gyom terem rajta.

Azért én a lelki világban is megvalósulni látom a vetés és aratás örök törvényét. Amilyen a vetés, olyan az aratás is. Isten akarata, hogy a jó elvegye jutalmát, a rossz büntetését. Bármilyen sok csalódás ér minket a mai világban; bármilyen nagy legyen a csüggedés és elkeseredés a mai ember lelkében; bármilyen küzdelmesek és csalódásokkal teljesek napjaink; bármilyen nagy a kétség és bizonytalanság körülöttünk: mégis csak hiszek a világokat kormányzó s az emberi sorsokat intéző

Istenben, aki a sirókat megvigasztalja, az ártatlanul üldözötteket megszabadítja s a tévelygőknek az igaz utakat megmutatja. Ez a hit ad erőt, hogy higgyek egy szebb és jobb világ eljövételében. Nem úgy jön el, mint egy szempillantás, mint ahogyan egyik nap a másikra következik. Hiszen a betegségből is csak fokozatosan gyógyulunk ki. Még mindig beteg ez a világ is. De már legalább tudatára ébredt betegségének. Van már akarata a meggyógyulásra. Ez az akarat Isten után a leg-hathatósabb orvosság.

Istenben s az emberi akaratban vetett hitemmel kívánok és várok egy jobb világot, amelyben kevesebb lesz a panasz és a jaj; amelyben az emberek nem különféle hamis jelszavak, hanem a lelkiismeret szerint igazodnak; amelyben a testvériség és szeretet evangéliuma fölti be a sziveket; amelyben igazság és béke angyalai csókolgatják egymást.

Azonban, hogy eme kívánságaink teljesüljenek, hogy óhaj-tásaink valóra váljanak: oda nem elég az Uram! Uram! kiáltozás, nem elég összedugott kézzel néznünk az egekre s tétlen panaszkodással várnunk Isten áldását. Istenországa nem úgy jön el, hogy azt az ember eszébe vehetné. Istenországa miben-nünk van. A mi unitárius felfogásunk szerint az ember nem egy minden jóra képtelen és tehetetlen lény, akinek mindent az Isten ingyen kegyelméből kell várnia, hanem szabad akarat-tal, nagyratörő lélekkel felruházott lény, aki maga is törek-szik, iparkodik, keresi és cselekszi a mennyei Atya akaratát s így bizonyos mértékben sorsának kovácsa. Eme felfogás mel-lett istenkáromlás és istenkisértés volna minden olyan imádság, amely szorgalom és munka nélkül előhaladást, becsület nélkül megtiszteltetést, hűség nélkül jutalmat, szeretet nélkül viszont-szeretetet s Istenakarátának teljesítése nélkül boldogságot várna és kérne.

Azért, ha mi jobb jövőt várunk, ha a lelkiekben is dú-sabb aratást óhajtunk, ha Isten országának eljövételét igazán kívánjuk, akkor azért nem elég csak naponként imádkoznunk, hanem ésszel és szívvvel, hittel és cselekedettel dolgoznunk kell. Ilyen értelemben szólott a próféta is népéhez. Ahoz a néphez, amely Istennek annyi áldását élvezte, mégis hűtlen és nyakas volt. Elfeledte parancsait, megvetette intéseit s az engedelmes-ség és hűség gyümölcsei helyett a hitszegés és bűn tövisei kaptak lábra lelkében. Az ilyen lélekbe hiában való a legtisz-

tább magvetés. Áldás nyomában nem terem. Ilyen lelki értelemben kérlek én is, hogy „szántsatok magotoknak új ugart s ne vessetek a tövissek közé“.

I.

Szántsatok magotoknak új ugart s ne vessetek a tövissek közé a *hit világában*.

A hit az áldások Istenének egyik legbecsesebb ajándéka. Olyan ez az emberi lélek számára, mint a szárny a madár életében, amellyel, ha levágják az ágot, melyre fészket rakta, magasabbra száll, hogy biztosabb helyen új fészket rakjon. A hit által emelkedünk mi is e földi élet hiábavalóságai és bizonytalanságai közül, melyekben csalódtunk, főlebb az élő Isten atyai keblére. Aranyhid a hit, amely ezt a sötét és küzdelmes földet a ragyogó éggel köti össze. Olyan, mint a Jákób létrája, amelyen az angyalok a földre szállnak. Misztikus, bűvös erő, mely akaratomkat megacélozza, a létért való küzdelemben fenn tart, a sötétségben világosságunk, a megpróbáltatások napjaiban vigasztalónk, a szenvedések és fájdalmak óráiban gyógyító balzsamunk. Ez a titkos, isteni erő hőssé teszi a gyávát, lánggra gyújtja a szunnyadó tehetségeket.

Itt álljunk meg egy pillanatra keresztények s gondolkozzunk, hogy vajjon betöltötte-e a hit ezt a magasztos és szent hivatást a mi életünkben? Vajjon a mi kezünkben és lelkünkben nem vált-e értéktelen semmivé ez a drága arany? Megadta-e nekünk azokat a lelki indításokat, amelyek arra vezettek volna, hogy emberi nevezetünknek megfeleljünk s isten országának lelkes munkásai legyünk? Vagy pedig olyanok voltunk, mint az evangéliumi terméketlen fügefa, melyet hiába ápolt gondozott és öntözött a kertész... gyümölcsöt nem termelt? Vagy olyanok voltunk, mint a hűtlen szolga, aki elásta a reábizott talentumokat? Keresztényeknek valljuk magunkat s büszkén verjük mellünket, hogy a názáreti Mester követői vagyunk s sajnálattal tekintünk azokra, akik nem az általa vetett fundamentumra építnek. De hát vajjon mi örködünk-e éberen az ő hitének tisztasága felett? Vagy pedig az evangélium nemes egyszerűségét rövidlátó okoskodásokkal zavartuk meg s engedjük, hogy a kereszténység áldott talaját ellepje a gyom és tövis? Amikor fennen hordozzuk a keresztény lobogót, akkor nem táplálunk-e szivünkben pogány indulatokat? Unitáriusok

vagyunk. De vajjon nem indult-e pusztulásnak a mi kezeink között az ősoktól örökölt drága kincs? Megelégedtünk-e annyi bizonyoságtétellel a mi szép vallásunk mellett, hogy időnkint eljöttünk ide, az ősök emléke által is megszentelt templomba, de mikor a vallás és egyház áldozatot várt tőlünk, akkor bedugtuk füleinket? Azért voltunk-e unitáriusok, hogy az egyházból, vagy azért, hogy az egyháznak éljünk? Élt-e szivünkben a hagyományos unitárius összetartás, vagy pedig pártokra szakadva, egymás ellen harcoltunk és pazaroltuk azokat a drága erőket, amelyeknek minden kis parányára közös céljaink előmozdítása és a kívülről jövő támadások kivédése céljából olyan nélkülözhetetlen szükségünk volna?

Amikor pedig nyakunkba szakadtak a nyomoruságok keresztjei, akkor elég erős volt-e hitünk, hogy megacélozzuk akaratunkat, hogy szembe szálljunk a legyőzhetetlennek látszó akadályokkal is? Vagy pedig néma megadás tehetetlenségével s a keserű panasz zúgolódásával hordoztuk sorsunkat? És amikor súlyos gondok és nagy feladatok elébe állított ez a kegyetlen élet, akkor adott-e hitünk bátorságot és kitartást, hogy a kötelesség útjáról le ne térjünk? Óh, mert ha hitünk terméketlen volt, akkor az meghalt s Isten drága ajándéka értéktelen semmivé lett; akkor a lelkünk földjébe vetett tiszta búzát elnyomta a tövis és a konkoly; akkor hűtelen szolgák voltunk, akiktől elveszi az Úr azt, amit adott, hogy oda adja azoknak, akik érdemesebbek rá. Ne vessünk hát a régi tövisek közé, hanem szántsunk új ugart *hitünk* világában.

II.

De új ugart az *erkölcs* mezején is!

A hit és erkölcs szoros kapcsolatban van egymással. Két édes testvér. Igaz, hogy az egyik égre néz, a másik az emberek közt forgolódik. Az egyik Istenhez emel, a másik az embereket boldogítja. De mind a kettő ugyanazon lélekben terem s ugyanazon gyökérből táplálkozik. Egyik a másik nélkül nem élhet. A hit cselekedet nélkül halott, a cselekedet hit nélkül képmutatás. Olyan közeli két szomszéd, hogy ha az egyiknek földjét elönti valamely káros áradat, a másikat sem lehet megvédeni; ha ég az egyiknek háza, a másiké is a lángok martalékává lesz. A hit lazulása és halványodása maga után vonja az erkölcsök romlását is. Ezeket az igazságokat tapasztaljuk a

mi mai egyházi és társadalmi életünkben, ahol az erkölcs mezejét éppen úgy ellepte a gyom és a tövis, mint a hitvilágát.

Ma az emberek nem igen kérdezik, hogy mi az Isten akarata s mit parancsol az evangélium, hogy azokhoz szabják cselekedeteiket. De annál szorgalmasabban kutatják azt, hogy mi az egyéni érdekem, mit kíván az én javam és hasznom? Így evangéliumi kőszikla helyett a gyönyör, élvezet és önzés homokjára építik erkölcsi épületeiket. Jézus azt mondta: „Szeresd felebarátodat, mint magadat“. Ma e parancsolatból elveszett a felebarát szó s csak ennyi maradt meg belőle: Szeresd önmagadat. Ezen megcsonkított parancsolat mellett az ember többé nem úgy áll egymás mellett s nem úgy cselekszik egymással, mint testvér a testvérrel, hanem mint elkeseredett és elvakult ellenség. Az így szembe került emberek nem arra törekednek, hogy egymás terhét hordozzák, hanem az erős elnyomja a gyengét, a hatalmon levő eltapossa az alattvalót, az ur a szolgát. A szeretet, a türelem és megbocsátás jézusi érényei helyett a gyűlölet, a bosszu, a harag tövisei teremnek a lelkekben. A szelid és mindenkinek megbocsátó Jézus helyett a romboló és pusztító Antikrisztus foglalta el a királyi trónt.

Ebben a tulságos önzésében önmaga ellen is vétkezik a mai kor gyermeke. Vétkezik akkor, amikor önbecséről, emberi méltóságáról megfeledkezik s élte értékét külső látszatban és más világi hiábavalóságokban keresi. Mintha a könnyű polyvát többre becsülné, mint az arany búzaszemet. Külső javakért áruba bocsátja lelke legszentebb értékeit: lelkiismeretét, jellemét, becsületét. A legreménytelenebb állapot az erkölcsi halál, amelyet nem kísér a feltámadás reménye. Mégis a mi korunk több ilyen áldozatot mutat, mint amennyi hulla a világháboru alatt a harctereket takarta. Nem vehetünk a kezünkbe egy hírlapot, hogy abból a csalások, betörések, sikkasztások szomorú krónikáit ne olvasnók. Hát csakugyan ide jutottunk? Ennyire erőt vett a sátán istenországán?

Nem mondom én, hogy ezek a bűnök itt közöttetek is ilyen nagy mértékben volnának elterjedve. De hát nem akadnak-e itt is olyanok, akik elveszik a másét, akik kárt tesznek szomszédaiknak, akik hamis tanubizonyságot tesznek, akik káromolják az Istent, akik megtagadják az igazságot, akik a szemért elvet vallják, akik eladják hitüket és becsületüket? Mindezek a hibák tövisek, káros és pusztító tövisek a lélek

földjében. Óvakodjatok ezektől a kísértésektől. Okos ember igyekszik a veszedelmet idejében megelőzni. Mit szólnátok ahhoz a gazdához, aki tövissel és gazzal felnőtt földjébe vetné el a tiszta búzát? Kárba veszne minden fáradsága. Így a lelki világban lábra kapott bűnök közé ok nélkül vetnők a legnemesebb magvakat, mert a tövis erősebb, mint a búza vetése s idő előtt elnyomja azt. Azért szántunk új ugart. Lelkünk szántóföldjéről irtsunk ki minden olyan tövist, amely nemesebb szándékaink és törekvéseink megvalósulását akadályozná. A jól megművelt földbe vessük az Isten- és emberszeretetek evangéliumi magvait, hogy vetésünk után gazdag aratásunk legyen itt és az örökéletben. Ámen.

Vári Albert.

„Ne tévelyegjetelek.”

Gal. 6. 1—10.

Pál apostolt nem hiába tartják a keresztény egyház igazi megszervezőjének, valóban rá is szolgált e névre. Amióta a damaszkusi út sötét vakságából lelkébe fénylett a jézusi áldott igazságok kápráztatóan éles fénye s ahogy ebből a káprázatból az Ananiás csendes házához magához, jobban mondva a jézusi élet áldott igazához tért, nem volt talán pillanata sem, amelyet ne találhatnánk a Jézushoz való ragaszkodás áldozatos bizonyosságtevésének. Nincs éje és nincs napja, amelynek minden gondja ne a Jézus egyházának építése lenne. Most Athén piacán hangzik tanítása, majd Róma falai közül csendül fel szava, most városokon, majd falvakon folyik ajkáról az igazság beszéde. Itt kézi munkával keresi kenyerét, ott barátai kedves vengéges akárhol van, nyomában felfakad az elvetett kicsiny mustármag: az anyaszentegyház sarjadó fája, hogy azután hatalmas törzssé nője ki magát, melynek árnyékában száz és százmilliók pihenjenek meg.

Bárhol jár is, a szerteszét levő gyülekezetek életét élénk figyelemmel kíséri. Levéllel keresi fel őket, levélben lelkét, lelkében hitét, hitében a törhetetlen akaratot küldi atyjafiainak. Hiszen látja, tudja: annyi bűn átka csábitja a gyenge embert.

Kapzsiságát, önzését nehezen tudja levetkőzni s gyarló hite fél a jövőtől. A pogány szabadságban talán vagyon, kényelmesebb élet s a mának szebb kilátása van, míg a jézusi élet feltétele: „Valaki én utánam akar jőni, tagadja meg magát, vegye fel az ő keresztjét és úgy kövessen engem“. Az a kereszt pedig akkor már igen súlyos volt. Aki nyíltan kereszténynek merte vallani magát, legjobb esetben is gúny, üldözés, igen sokszor pedig mártirhalál jutott osztályrészéül. Egyik felől a csábító előnyök, másik oldalon a megcsúfolás, üldözés, a mártírurum. És az apostol mégis intve figyelmeztet: „Ne tévelyegjétek, Isten nem csúfoltatik meg. Mert aki vet az ő testének, a testből arat veszedelmet, aki pedig vet a léleknek, a lélekből arat örök életet.“ „Mert mit ér az ember, ha az egész világot is megnyeri, lelkében pedig kárt vall.“

Voltak sokan, ó, nagyon sokan, hiszen olyan vak, olyan megátalkodottan elvetemült tud lenni sokszor sok ember, akiknek lelkét a csillogó üresség töltötte be, akik kapva-kaptak a drága gyöngynek hitt csillogó, de értéktelen üvegyöngyök után s a mának, a pillanatnak csalfa előnyéért könnyen odadozták még lelkük jobb meggyőződését is. Talán nevétek is azokat, akik hithűségükkel, bátor és becsületes magatartásukkal készek voltak a börtön, a máglya, vagy a keresztalál kínjaira is, tudom, hogy minden szenvedésük verejtékcseppje, minden kiöntött vérük csak erősebbé teszi a kis magból kinőtt fát, a Jézus anyaszentegyházát.

Bizonyára sok fájó gondot okozott az apostól lelkének a galaciabeli gyülekezet ingadozása is. Felmerült a kérdés lelkében: érdemes-e vetni tovább a magot, amikor annyian vannak, akik csak a test vetésével foglalkoznak?

És amint ott ül a durván összetákolt deszkaládán, kezében megáll az íróvessző, szemei messze révedeznek s a titokzatos jövő áthatolhatatlan homályában valami biztatást keresnek. És hiába, sehol egy biztatás, sehol egy parányi kis fény.

A jövőtől, mely sötét, a múltba fordul. Lelki szemei előtt megelevenednek annak eseményei. És látja, amint nehéz rabság jármát nyögte népe a babiloni vizek partján szenved. Elcsendesült az ajkak éneke, kialudt a szivek reménysége. Köröskörül mélységesen sötét minden s a százezrek ajkáról elszállott mély sóhaj, mint nehéz őszi köd ülte meg a völgyeket és hegyeket. Csak itt-ott tör ki egy-egy házból világosság fénye, csak itt-ott csen-

dül fel egy-egy víg ének. Ott, ahol azok laknak, akik megtagadták az ősi hitet, kiszakadtak Izrael közösségéből s lettek az elnyomó hatalom kezében a csattanó ostor. És ott, akkor, abban a reménytelen helyzetben, valahol lenn a mély völgyben, a folyó mellől síró ének hangzott fel, egy vágy szállott benne fájón, zokogva: Jeruzsálem. Sirt, zokogott az ének, sirt, zokogott százezrek szive is s az ajkak reszketve, fájón suttozták: Jeruzsálem. Erősödött a vigság zaja, mind vadabbul keringett az éjszakában a könnyelműség násza, de ott lenn a szenvedők, az igazi hősök már semmit sem hallottak, semmit sem láttak, csak egy vágyban olvadtak össze: Jeruzsálem. Valahol egy hárfa szólalt meg, valahol egy lélek éneke csendült fel sirva, bizonytalanul: „Babiloni vizek mellett nyomoruság véres könnye két szememből meg-megárad s meggyalázva, meggyötörve, felzokogok teutánad: Jeruzsálem, Jeruzsálem“. Az énekkel együtt zokogott a százezer lélek, nehéz kíséretképen a fájó énekhez. Fent a hitehagyottaknál tetőpontján állott a vigság, heje-huják, részeg duhajok szálltak szét az éjszakában, de ott lenn, a folyó mellett már valahol a csontok völgyének csudáiban jártak a lelkek, a megelevenedett tetemek próféciáját hallgatták s újra felcsendült az ének: „Babiloni vizek mellett, jaj, szakadjon szét a hárfám s mindörökké rab maradjak, hogyha téged zsarnok láncán elfeledlek, megtagadlak: Jeruzsálem, Jeruzsálem“. Halkan indult az ének, de mindjobban erősödve töltötte be az éjszakát s a fogadásban már százezer lélek elhatározásának szilárd ereje volt benne. Zúgva szállott az ének tova, betöltötte a hegyeket, betöltötte a lelkeket, betöltötte a vigadozók házát s ime, ott kialudtak a lámpák, elszállt a mámor, megreszketett az annyit áztatott szív s bűnbánattal, nagy-nagy szégyennel keresve, csendben felbúgott a szó az ajkakon: Jeruzsálem, Jeruzsálem...

A látomás eltűnt. Az apostol újra kezébe veszi a megkezdett levelet s határozott betűkkel írja: „Ne tévelyegjetelek. Isten nem csúfoltatik meg. Mert aki vet a testnek, a testből arat veszedelmet, aki pedig vet a léleknek, a lélekből arat örök életet“.

Ma, amikor majdnem kétezer esztendő távolából nézünk vissza mindezekre, szeretném még hozzátenni, hogy az idő mennyire igazat adott az apostolnak. Nem, az Isten soha sem csúfoltatott meg. De megcsúfoltatott, megszégyenített mindaz,

aki elfordult tőle, elhagyta Istentől adott hivatását, aki csak a testnek vetett, hogy bőséges veszedelmet arasson magának.

Pedig úgy látszik, hiábavaló a történelem tanúsága, ma is még vannak vakok, akik látván nem látnak és sükelek, akik hallván nem hallanak. Akik készek áruba bocsátani saját lelküket, akiknek lelkükben a ma előnyének pillanatnyi könnyebb-sége él s ezért készek otthagyni őseik Istenét, hitét és becsületét. Mi sajnáljuk őket vakságukért, de legfőképen szégyeljük őket. Szégyeljük, hogy ilyen szélkakasokkal egy vallási és faji közösségbe tartozunk, de feljük kiáltjuk az apostol intését: „ne tévelyegjete, Isten nem csúfoltatik meg“.

Feljük kiáltjuk, hogy szivünkbe örökre bevésve maradjon a figyelmeztetés, hogy minden csábítás, minden szenvedés kísértése között megtarthassuk ősi becsületünket, megőrizzük isteni hivatásunk tisztaságát s ha remegve, ha megcsúfoltan is, de tovább zengjük az ősi zsoltárt: „jaj, szakadjon szét a hárfám...“ Ámen.

Simén Domokos.

A tékozló fiú példázata.

Luk. 15. r. 29—32. vers.

Nekünk hány kellemes percet, órát szereznek azok az írók, költők, akik lelküket lehelve írásaikba, az életnek egyik vagy másik kérdését világítják meg előttünk. Hazafiui erények, hősi tettek, önfeláldozások, barátság, gyűlölet, szerelem, költeményekbe, írásokba foglalva, hányszor töltik meg szivünket csordultig elhatározással, reménnyel, részvéttel. Minél közelebb áll a hallott, vagy olvasott tárgy életünk körülményeihez, annál maradandóbb hatást gyakorol reánk. Sokszor úgy érezzük, mintha az írók tükröt tartva szemeink elé, mondanák: jer és lássad, ez a kép a te képed. Írásaik olvasása után, sok ember a megtérés, hűség, igazság útjára tér. Nem szólok most arról, hogy selejtes, ponyvairók épen úgy a bűnnek, gonoszságnak ölő karjaiba szédítenek sok embert, pedig ennek megmutatása is fellelte megszivlelendő tanulság. Csupán azokra akarom irányi-

tani a figyelmet, akik szavaikban, írásaikban előmozdították, előmozditják az ember értelmi, erkölcsi fejlődését. Akik bontogatják bennünk azokat a szunnyadó, de meglevő bimbókat, melyek nagyobb hűséget, szeretetet, akaraterőt adnak nekünk. Az emberiség ezen nagy jóltevő művészeinek mestere, királya a Jézus. Igazán mondja róla a biblia, hogy soha ember még úgy nem szólott. Akkora bölcsességgel, művészettel, szeretettel. Imái keresetlenül egyszerűek, szivből szivhez szólók. Tanításai valóságos bölcs mondások. Példázatai, hasonlatai utánozhatatlanul szépek, elragadók. Kicsiny gyermekkorunkban hallottuk, vagy tanultuk azokat és soha el nem feledjük. Belevésődnek mélyen szivünkbe, bizonyosságául annak, hogy szükségünk van rájuk.

Egy ilyen elragadó, feledhetetlen történet a tékozló fiú példázata, melynek utolsó részét ez alkalommal alapíge gyanánt felolvastam.

* * *

Mindenét eltékozolta, könnyelműen elvesztegette. Lett volna miből megéljen, boldog családi életet alapítson, a jótékony oltárán áldozzon. De a fiú ezekkel nem gondolt. Mint akit a könnyelműség megrontott, elfojtotta lelkének figyelmeztető szavát s ment azon az úton, amelyen oly hamar lehet megsemmisülni testileg, lelkileg s olyan nehezen lehet visszatérni újból a lelki békesség, becsület útjára. Nem gondolt a következményekkel. De amikor a megsemmisülés legalsó lépcsőfokára zuhant, vergődő lelke előtt megelevenedett a múlt. Látta a boldog időt, mikor becsületben, becsülésben volt része. Látta a régen elhagyott, drága szülőföldet, hová fűzi gyermekkorának minden édes emléke. Édes anyját, ki meleg szeretettel, ölelő karokkal nevelte őt. S mint a fényes napot a tiszta kék égen, úgy látta édes jó apját, aki gondoskodásával, tanításának gazdagságával tette széppé, kívánatossá az életet. A gazdag, szép múlt mellett ott volt a szomorú, gyászos jelen. Mindenét elveszítette. Vagyon, tisztelet, barátok, becsület, testvér, apa nélkül, vádoló, sújtoló lélekkel állott a megsemmisülés szélén. S mint a vérpadra hurcolt elítéltnak az utolsó percben megérkezett kegyelemlevél, úgy villant meg lelkében a régen elhagyott múlt. Rongyosan, megsebzett szívvel, bűntől megterhelt lélekkel áll az édes apja elé: „nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz”.

És az áldott apai szív megérti a bánás őszinteségét. Szereti csodásan, kimondhatatlanul bűnös gyermekét. Hófehérre mossa meg fia sáros szivét a szeretet üdítő, tiszta vizével és „örvend, hogy aki meghalt, az feltámadott, aki elveszett, az megtaláltatott”.

E megható történettel Jézus az Isten mindent megbocsátó szeretetét akarta megmutatni. Bizonyosan el is érte célját. A gyakorlati életnek oly sokszor előforduló, kéznél fekvő példájára hivatkozik. A tékozló fiú esetében azokat a fiakat, embereket mutatja meg, akik nem törődnek a földi, vagy az égi Atya szeretettel teljes intő szavával. Akik elfeledik a sok jó tanácsot, dicséretes példaadást és elfojtva magukban a jobb én-t, rohannak vakon, vezető nélkül a pusztulás karjaiba. Nem a kárhozatnak gyermekei ezek, hiszen az Isten egyetlen-egy gyermekét sem akarja kárhozatba küldeni. Csak a bűnnek gyermekei ők. Ott van az ilyeneknek is lelke mélyén még mind az a sok jó mag, melyeket, ha gondosan ápolnak, széppé tehetik e földi életet. De a jó magvak mellett ott vannak a bűnnek magvai is. S mint oly sokszor történni szokott, a rossz magvak hamar csirába szökkennek, szívják, elszívják a levegőt, az életet a jó magvak elől. Boldog az az ember, aki a rossz magvak burján növéseit még idejében kigyomlálja lelkéből s fejlődéshez, élethez segíti a jókat. Így volt ez a tékozló fiuval is. Felette is úrrá lett a bűn. Esztelenül, gondolkozás nélkül járta útját. De az utolsó órákban, a szenvedés és csapás fájdalmas útján ráeszmélt jobb énjére s bár nem hitt a kegyelem megnyerésében, mégis remény csillant fel lelkében utána.

Tivornyázó barátai már régen elhagyták. Akik eddig mézes-mázos szóval közeledtek hozzá, hizelegtek neki, akik keresve keresték barátságát s féltve őrzött titkaikat is elmondták neki, most azok rá sem néznek, meg sem ismerik. Kerülik úgy, mint valami bélpoklost. Gazdái is kegyetlenek, irgalmatlanok hozzá. Egyedül van már, kítaszitva, megvetve az emberi társadalomtól. Régi javaiból semmi sem maradt. Csupán koldus botot bír s lelkében könnyelmű tékozlásának ezerféle bűnét.

Tivornyázó barátainak semmit sem vétett. Őket elhalmozta földi élvezettel, anyagi javakkal. De testvérét, édes apját könnyelműségével, bűneivel igen megbántotta. Barátainak nincsen semmi oka arra, hogy őt megdorgálják, de az édes apa fejére olvashatja méltán a legszörnyűbb ítéletet. Remegő aggodalommal közeledik az apai házhoz s ime az aggódó apa a viszont-

látás percében kitarja kebelét, szeretettel öleli magához elveszettnek tartott rossz fiát.

Atyámfiái! Ez a történet nem mese. Szintiszta igazság. A legnagyobb, a legfelségesebb igazság! Megtanít minket arra, hogy akármilyen bűnösök legyünk, az őszinte szivből jövő megbánás után van kihez menjünk. S ha a földi apák, megbocsátó szeretetéről csodálatos dolgokat tapasztalhatunk, égi Atyánk kegyelmét, határtalan, megbocsátó szeretetét emberi nyelv ki sem beszélheti.

A bibliai történetben az otthon levő nagyobbik fiú a viszontlátás alkalmával zúgolódni kezd: mindig veled voltam, szavadat megfogadtam, becsülettel, munkával éltem s nekem még egy kecskefiat sem engedtéél leölni, hogy a barátaimat megvendégeljem s e rossz testvéremnek, ki annyi szomorúságot, fájdalmat, annyi gyalázatot hozott: ökröt vágatsz vigassággul. De a bölcs apa szeliden inti meg zúgolódó fiát: ne zúgolódj, inkább örvendj, hogy aki meghalt, feltámadott; aki elveszett, megtaláltatott". E gyönyörű szavakban szól hozzánk is Jézus, hogy az életben megtévedett társainkat nem szabad a kárhoztatás köveivel megdobálni, hanem segíteni kell őket a megtéréshez, hogy örömünk legyen minden megtérő bűnösön.

Jézus a tékozló fiú példázatában nagyon összesűrítve, de világos, mindenki által érthető módon, nagy és jelentős fogalmakról tudósít. Csodálatosan mutatja meg a bűnös ember szomorú helyzetét, kínos vergődését. Pár szóban, mintegy a sorok között a legtisztábban látni engedi, hogy bűnös embereknek, ha meg nem térnek, milyen iszonyu kegyetlen végük van. Találónan beszél a földi emberek barátságáról, kik legtöbbször csak önzésük miatt barátaink s mihelyt céljaik számára kihasználtak és többé hasznunkat nem vehetik, elfordulnak tőlünk hideg részvétlenséggel, durva lenézéssel. Ezekben a dolgokban készíti el Jézus lelkünket az Istenhez való viszonyunkról, kiről felségesen mutatja meg, hogy milyen nagyon szeret minket. Hogy megérthessük és minél jobban megismerjük végtelen kegyét, Őt, a tökéletest, a tökéletlen földi apához hasonlítja. S mi, akik ismerjük és élveztük szüleink szeretetének áldó melegét, boldogan, bizó hittel megyünk az égi Atyához, hogy adja reánk szent áldását.

Akarjátok-e élvezni afiai a legnagyobb művészettel, szeretettel beszélő Jézus dolgait? Nyuljatok lelki éhséggel a köny-

vek-könyvéhez s abban ilyen felséges igazságokat, nagy eszméket, egyszerű szavakban, tömör tartalommal megirt élet-igazságokat fogtok találni szivetek gyönyörűségére, elméteknek megtermékenyülésére. Amen.

Fazakas Béla,
Abrud-i lelkész.

Husvétii beszéd.

Mt. 21. 9.: Hozsánna! Áldott, ki jött az Urnak nevében.

Mt. 26. 38.: Szomorú az én lelkem mind halálíg.

A három első evangélium Jézus profétai pályafutását egy esztendőre, a negyedik háromra teszi. Bármelyik felel meg a historiai igazságnak, nagyon rövid ideig végezte azt a nagy missziót, melyre Istentől elhívást kapott. A negyedik evangélium azzal volna igazolható, hogy mielőtt föllépett, nagy előkészületeket kellett tennie. Nem volt elég a hívó szózat, hanem ki kellett egészíteni a proféták iskolájával, a pusztai magánnyal, ami nem jelent kevesebbet a belső lelki harcnál. Szemben találta magát a világgal s annak kísértéseivel. Szemben önmagával és emberi gyarlóságaival, de szemben családjával, a szülőkkel, testvérekkel. Le kellett számolnia a názáreti néppel, azzal a lekicsinyléssel, melyet az ismerősök ebben a kérdésben fejeznek ki: avagy nem az ácsmester fia-e ez? Hiszen ismerjük őt és atyjafiait.

Ha a multtal vetett számot, a proféták sorsa nem volt csábító, mert egyiket elűzték, másikat bebörtönözték, többet megöltek.

Végül még a Keresztelő iskoláján is át kellett mennie, mielőtt megláthatta maga előtt a megnyilatkozott eget és meghallhatta az atyai szót: te az én fiam vagy, én ma szültelek téged, én szeretlek téged, kövesd a hívást, a biztatót.

A názáretből kivezető út töviset, bogáncsot, vihart, veszedelmet, hajótörést, megkövezést vagy fakeresztet jelentett.

A népek Galileájával, a betegek, bénák, vakok és belpoklosok, meg a terméketlen fügefák sokaságával leszámolt. A nép ezerféle bajával szembe nézett, az irástudók és farizeusok hallották bátor szavait. Ő hallja a rajongó nép hozsánnáját és látja a nagy, a félelmes feladatot, a papok városának közele-

dését és a husvétii ünnepre tolongó fanatikus sokaságot. Mennyi szegénység, mennyi szenny. Milyen zsibaja az áldozati bárányok és galambok kufárainak.

Minden, amit már ezer esztendeje mivel ez a nép, amely jár sötétségben és semmi, amit ő szeretne látni.

Minden, ami e világból való, semmi az ő országában, mert az ő országa nem e világból való. Csodálkozunk-e, ha így szól: szomorú az én lelkem mind halálig!

Ne csodáljátok ai, ha ez a hangulat egy utast varázsolt előmbe, mintegy látomásban. A nagy Óceán partján áll. Előtte a vaskötelekkel földhöz láncolt tengeri óriás. A hullámok csapkodják a kemény vaspáncél oldalait. Lomhán mozdul hol föl, hol le s közben tűri, miként terhelik meg nagy testét mindennel, amit az üzleti érdek, a haszonvágy, az emberek gyengesége megkiván. Az új világba, a nagy városba, az üdvösség ígéret földére vágyók egymást lökdösve sietnek föl az óriás hátára. Alant a könnytől ázott kendők erdeje. Túl a tenger habzó áramlása hullámzik. Azután eltűnik minden, ami volt és sehol sem mutatkozik a mi lesz. A szél zúg, a felhő cikázik, a feldühödt hullámok szeretnék összezúzni, fölborítani azt az emberi alkotmányt, melyet hajónak neveznek. A nagy zajban, zsibajban, a nagy bizonytalanságban sehol senki, a kit ő keresne, még a nap is, mintha örökre elbúcsúzott volna! De mégsem, ime a nagypéntek reggelére megszakadtak a felhők, kisütött a bujkáló nap.

Találkozott a fény az árnyal! Megfényesedett, ami sötétség volt.

Jézus most látja, most tudja igazán, hogy az ő országa nem e világból való.

A hozsánna átváltozott feszítsd meggé.

A hűség tagadásba, a szeretet könnyekbe, az áruló csók halálba fult.

Ez a Jézus életképe! Megrázó s mégis vonzó, mert oly nagyon emberi. Egy az egészért és az egész egy ellen.

Igazság sehol, megbocsátás bőven, mert ők, nem tudják mit cselekesznek!

Kell-e nekünk a virágok vasárnapja? Kell-e az emlékezés, ha a fényes naphoz oly közel van a gyászba borult éjszaka? Avagy talán ez az egész csak kép a Jézus életéből és semmi más!?

Vajha úgy volna! De nem a messzi mult, hanem a közeli jelen. A ma valósága ez ai? Jézust keresem, de nem találom. A sokaságot látom. Zúgását, jajgatását, beteges kifakadását, türelmetlen sovárgását, segélykiáltását hallom. Ha kell hozsánára is kész ma, hogy feszítsd meget kiáltson holnap.

Igy! Holott inkább szeretném, ha így szólnának Jézussal: szomorú az én lelkem mind halálig!

Kegyetlen kívánság, nemde? S mégis ezt óhajtanám, mert ez a lelki elszomorodást, magába szállást, önmagunkkal tisztázódást, lelki átalakulást, Istennel elszámolást jelent. Azt jelenti ai., amiből megváltás, föltámadás és az örökéletbe bekapcsolódás következik.

Jézus tapasztalta. Minden léleknek az a helyes útja, hogy a szomoruság sötét fátyolát homlokára teritse és magába szállva sirassa elveszett életét, hogy nyerjen új életet.

A lélek lélekhez vezet, az emberi az istenivel találkozik. A földi messzi marad túl a parton, az isteni a fény glóriájában jelenik meg épp akkor, amikor legsötétebbnek tartjuk a nagy-pénteki gyászt.

Elhiszem kedves ai., hogy köztetek némelyek sóhajtván mondják: bár úgy volna, mert kételkedtek, hogy úgylis lehetne! Ne legyetek kicsinyhitűek! Ne aggódjatok afelől, hogy mit együnk, mit igyunk s mivel ruházkodjunk. Nézzetek ki a mezőre s menjetek a sötét erdő széléig, nemde a tavasz első virága feltartotta már fehér fejét. Panaszkodtok rá, mert nincsen illata? Jaj nektek ti kicsinyhitűek, kik nem gyönyörködtök szemetekkel, mikor van mit lássatok, nem gyönyörködtök fületekkel, mikor a tavasz első kis dalosai már szépen csicseregnek.

És ha minden szem vak lenne, minden fül süket, nemde nem ott van-e az evangélium isteni kijelentése: boldogok a tiszta szivűek, mert ők Istent meglátják.

Boldogságra vágytok? tárjátok ki sziveteket az égi atya előtt, mert ő jó s az ő irgalma megmarad mindörökké.

Jöjjetek hát, kiáltsuk: „Hozsánna, hozsánna, áldott, ki jött az Urnak nevében“ és kísérik föl őt ama nagy ünnepre, melyen meglátjuk az örök élet ama diadalát, melyet senki el nem vehet tőlünk, mert mi Istenben vagyunk, élünk és mozgunk. Ámen.

Dr. Boros György,
püspök.